

Taal in de aansluiting vo-ho – rapport van de werkgroep

Bas van Eerd, voorzitter werkgroep

november 2020

De OPeRA-conferentie van 11 oktober 2018 besprak een aantal belangrijke criteria voor succesvol leren en studeren. Een van de thema's die daarbij aan bod kwam was taalvaardigheid; er is een groeiend aantal leerlingen/studenten voor wie taal een struikelblok kan zijn, waardoor studiesucces in het geding kan komen (De Wachter, et al, 2013)¹. Dit is niet een probleem dat alleen door de docent Nederlands dient te worden aangepakt. Juist een gedegen, teambrede aanpak is de sleutel tot succes. Taal wordt immers in alle vakken gebruikt. De oplossing voor talige problemen ligt dan dus ook in ons gehele onderwijs. Vanwege het belang van taal voor school- en studiesucces in het hele onderwijs heeft de regiegroep OPeRA na deze conferentie besloten een werkgroep in te stellen om de aansluiting tussen voortgezet onderwijs (vo) en hoger onderwijs (ho) te bekijken op het gebied van taalvaardigheden en taalontwikkelen lesgeven (ofwel studenten in een doorgaande leerlijn opleiden naar het beoogde niveau). Deze werkgroep bestond uit collega's uit het vo, het hbo en het wo. In bijlage 1 is de lijst van deelnemers en instellingen opgenomen.

Hoewel zij buiten de scope van de opdracht vallen, zijn ook collega's in het mbo bevroegd, gezien het feit dat een aanzienlijk deel van de instroom in het hbo een achtergrond in het mbo heeft.

De opdracht aan de werkgroep viel kortweg uiteen in vier vragen:

1. Wat is het probleem?
2. Hoe kan het zicht op het uitstroomniveau / instroomniveau verbeterd worden?
3. Hoe kan de aansluiting verbeterd worden?
4. Zijn er concrete tips / tools voor het verbeteren van de aansluiting?

Deze vragen vormen de basis van deze rapportage. Ter beantwoording van deze vragen is de werkgroep driemaal bijeengewees om zich over deze vragen te buigen. Al snel werd duidelijk dat er een groot verschil is tussen hbo en wo, waardoor conclusies niet altijd opgaan voor beide instellingen. Daar waar relevant is daarom een onderscheid gemaakt. De vier thema's zijn geherstructureerd en dat leidt tot de volgende twee onderzoeksvragen:

1. Wat is het probleem met betrekking tot taal in de aansluiting vo-ho?
2. Op welke manier kan de aansluiting vo-ho op het gebied van taal worden verbeterd?

Deze rapportage geeft antwoord op de bovenstaande vragen door eigen ervaringen uit de praktijk te combineren met aanwijzingen uit de literatuur.

---

¹ Wachter, Lieve & Heeren, Jordi & Marx, S. & Huyghe, S. (2013). Taal: Noodzakelijke, maar niet enige voorwaarde tot studiesucces. Correlatie tussen resultaten van een taalvaardigheidstoets en slaagcijfers bij eerstejaarsstudenten aan de KU leuven. *Levende Talen Tijdschrift*. 4. 28-36.

1. Wat is het probleem met betrekking tot taal in de aansluiting vo-ho?

Het spreekt voor zich dat de bagage die instromende studenten meenemen enorm divers is. Voor sommige studenten zal de taal in het hoger onderwijs geen enkel probleem zijn en zij zullen moeiteloos mee kunnen komen in de nieuwe setting. Toch zijn er ook groepen voor wie extra aandacht voor taal in de overstap van vo naar ho cruciaal is. Mbo'ers hebben meer moeite met taal in het hbo (Vervoort & Elffers, 2018²)³ en ook studenten met een niet-westerse migratieachtergrond lijken minder goed de betekenis van Nederlandse woorden te kennen en de samenhang tussen verschillende begrippen te kunnen ontdekken en dat heeft een relatie met studiesucces. Casteleyn (2018)⁴ geeft aan dat woordkennis in het Nederlands en Nederlands als thuistaal een significant effect hebben op academisch succes. Ook de VU (2019)⁵ constateert een relatie tussen Nederlands als moedertaal en een hoge score op de taaltoets. In de werkgroep zijn deze constatering ook besproken. Leerlingen uit achterstandswijken (bijvoorbeeld Nieuw-West) worden gehinderd in hun onderwijssucces door hun afkomst, terwijl het potentieel wel aanwezig is. De Inspectie van het Onderwijs stelt in 2007⁶ al dat 'met name de eisen die het studeren in het hbo impliciet aan de taalvaardigheid van studenten stelt, voor sommige studenten een obstakel kunnen vormen.' Elffers (2018)⁷ noemt dit *informele* obstakels: belemmeringen die niet duidelijk aanwijsbaar en wegneembaar zijn, maar die de toegankelijkheid van de studie verkleinen. Studenten zijn formeel toelaatbaar (want ze hebben een diploma), maar het kunnen volgen van de studie is voor deze groep lastiger dan voor studenten die meer taalvaardig zijn. Voor alle studenten geldt echter dat er een ontwikkeling plaats moet vinden in hun groei naar de beheersing van academische taalvaardigheid. Hieronder schetsen we achtereenvolgens tegen welke problemen studenten aan kunnen lopen, wat er in de vooropleiding aan taalvaardigheidsonderwijs gebeurt en wat het hoger onderwijs doet en wat precies verstaan wordt onder academische taalvaardigheid.

problemen in het hoger onderwijs

Al jaren klinken er uit het hoger onderwijs geluiden dat het slecht gesteld is met de taalvaardigheid van studenten. Wanneer gevraagd wordt hoe dat dan tot uiting komt, zijn de meeste antwoorden gericht op slechte taalverzorging (spelling en zinsbouw). Ook het goed kunnen structureren van teksten behoort tot een veelgehoord gemis.⁸ De meeste klachten richten zich op de schriftelijke vaardigheden van studenten, maar als we beter kijken naar waar studenten moeite mee hebben in het hoger onderwijs, dan is het beeld toch breder: ook

---

² Vervoort, M. & Elffers, L. (2018). Het achterblijvende studiesucces van mbo-instromers in het eerste jaar van het hbo: de rol van vaardigheden, leerstijl, studiekeuze en motivatie. *Tijdschrift voor hoger onderwijs*. 36 (1)

³ <https://trajectum.hu.nl/veel-uitval-door-slechte-aansluiting-mbo-hbo/>

⁴ Casteleyn, J. (2018) Don't mind the future. Try not to understand it. Een duidelijk voortgezet onderwijs voor een veranderlijk hoger onderwijs. <https://www.taalbeleidhogeronderwijs.org/wp-content/uploads/2018/02/Don't-mind-the-future.-Try-not-to-understand-it.-Een-duidelijk-voortgezet-onderwijs-voor-een-veranderlijk-hoger-onderwijs.pdf>. Geraadpleegd op 08-10-2019.

⁵ VU Analytics (2019) *Taaltoets, bijspijkerkursus & Studiesucces*. Interne rapportage.

⁶ Inspectie van het Onderwijs (2007). *Aandacht voor allochtone studenten in het hoger onderwijs*. Utrecht: Inspectie van het Onderwijs.

⁷ Elffers, L (2018) *Toegankelijkheid van het hbo. Van complex vraagstuk naar handreiking voor de praktijk*. Amsterdam: HvA

⁸ Kuiken, F., & van Kalsbeek, A. (2014). De ontwikkeling van taalbeleid binnen Geesteswetenschappen aan de Universiteit van Amsterdam. *Dutch Journal of Applied Linguistics*, 3(2), 155-169.

het kunnen volgen van lange hoorcolleges, het kunnen doorgronden van langere teksten en het professioneel kunnen communiceren zijn punten van aandacht.

Bij een heel aantal opleidingen aan de HvA is taal geen onderdeel van het curriculum. Wel komt taalvaardigheid vaker terug in projectonderwijs, waarbij enkele lessen of enkele modules zich dan richten op het opleveren van een bepaald eindproduct.⁹ Bij de universiteiten zien we een breder aanbod van modules Academische vaardigheden, waarbij wel meer aandacht lijkt te zijn voor het proces en het werken aan vaardigheden (waaronder taal).

Wat gebeurt er in de vooropleiding?

In het voortgezet onderwijs wordt aan een heel aantal van de vaardigheden die studenten in het ho nodig hebben (te) weinig aandacht gegeven. Vo-docenten geven aan niet veel met taalverzorging meer bezig te zijn in de bovenbouw en zeker in de examenjaren is een aanzienlijk deel van de lessen Nederlands gericht op het goed scoren op de schoolexamens en het centraal schriftelijke eindexamen. Bovendien kan er tussen de vaardigheden gecompenseerd worden, waardoor een zwakke schrijfvaardigheid toch kan leiden tot het behalen van een voldoende voor het vak Nederlands. Ook blijkt een voldoende voor het schoolvak Nederlands nog geen garantie voor succes in het hoger onderwijs, zo concludeert Kuiken (2018)¹⁰.

Voor het mbo geldt hetzelfde verhaal: ook hier richt een groot deel van de lessen Nederlands zich op het voorbereiden op de eindtoetsen taal en kan er tussen de deelvaardigheden gecompenseerd worden. Een bijkomend punt van aandacht is dat het in het mbo niet nodig is om een bevoegdheid Nederlands te hebben om het vak te onderwijzen. Iedereen die lesgeeft op een mbo, mag ook Nederlands geven. Dat leidt tot een verschaling van het taalonderwijs aldaar (Polter, 2019)¹¹.

Docenten in de vooropleidingen lijken dus vooral gericht op het aanleren en inoefenen van de kennis en vaardigheden die nodig zijn voor het halen van het eindexamen en de schoolexamens. De aandacht voor leesvaardigheid beperkt zich in de bovenbouw sterk tot tekstverklaring en de daarbij horende terminologie en het schrijfonderwijs is gericht op een beperkt aantal – generieke – tekstgenres. De hoeveelheid tijd die hieraan besteed wordt is voor sommige aspirant-studenten weliswaar voldoende om te komen tot een adequate uitwerking van het gevraagde tekstgenre (dus productgericht), maar niet voor het ontwikkelen van voldoende schrijfcompetentie (procesgericht): ze lijken de gevraagde taak uit te kunnen voeren, maar er vindt niet altijd transfer plaats naar volgende schrijftaken, noch binnen het vak Nederlands, noch bij andere vakken. Vo-docenten geven ook aan dat ze zien dat leerlingen moeite hebben met goed begrijpend lezen en een lage woordenschat hebben. Op sommige scholen sluiten docenten Nederlands aan bij het vormgeven van het

---

⁹ Het merendeel van deze lessen is daarmee productgericht en niet zo zeer procesgericht. Productgericht onderwijs leidt tot het opleveren van een eindproduct, waarbij voldaan moet worden aan de eisen die passend zijn bij de tekst die wordt opgeleverd. Bij procesgericht onderwijs is het eindproduct geen doel, maar slechts een middel om te komen tot betere beheersing van de vaardigheden die nodig zijn om het schrijfproces onder de knie te krijgen.

¹⁰ Kuiken, F. *Is een zes voor Nederlands genoeg om naar het hoger onderwijs te gaan?* OPeRA-Conferentie 2018. Haarlem. 11-10-2018.

¹¹ <https://www.vn.nl/taalonderwijs-mbo/#:~:text=In%20het%20mbo%20heb%20je,leerlingen%20ontzag%20en%20respect%20voor.>

profielwerkstuk. Dat profielwerkstuk is een eerste kennismaking met bepaalde vaardigheden die nodig zijn in het hoger onderwijs. Dat is een mooie ontwikkeling, die veel op kan leveren.

taalvaardigheid diagnosticeren op VU, UvA en HvA

Volgens de werkgroepleden zeggen de eindexamens te weinig over de taalvaardigheid die nodig is om succesvol te kunnen studeren. Daarom neemt de VU diagnostische taaltoetsen af, gevolgd door een remediërend traject dat gericht is op het ontwikkelen van academische vaardigheden. Dergelijke toetsing zien we op verschillende andere universiteiten en hogescholen in Nederland en Vlaanderen. Bij de UvA zijn er ook toetsen en remediërende programma's, maar niet bij elke opleiding. Ook de HvA heeft hiervoor geen instellingsbreed beleid; er zijn opleidingen waar een diagnostische toets afgenomen wordt aan het begin van de opleiding, er zijn opleidingen waarbij taal een beoordelingscriterium is bij het inleveren van schrijfpodochten en er zijn opleidingen waar helemaal geen vorm van toetsing van taalvaardigheid in de opleiding is verankerd. Ook de mate van opvolging na het afnemen van de toets – ofwel: wat gebeurt er met de uitslag – verschilt per opleiding. De HvA heeft wel een instellingsbreed taalbeleidsteam dat opleidingen ondersteunt en adviseert bij het integreren van taal in het curriculum, het verbeteren van de rol van feedback op schrijfproducten en docenten taaldidactische tools in handen te geven, zodat taalvaardigheidsontwikkeling een vast en sterk verankerd onderdeel is in het curriculum van de studie.

taal in het hoger onderwijs

Om goed mee te kunnen doen in het hoger onderwijs, moeten studenten beschikken over een goede taalvaardigheid, en in het bijzonder een goede academische taalvaardigheid.¹² Onder academische taalvaardigheid verstaan we “*die variant van het Nederlands die studenten en docenten in staat stelt om optimaal te functioneren binnen een hogeronderwijscontext.*” (Cajot, Heeren, Vrijders, 2018)

Academische taal verschilt van ander taalgebruik door de *specifieke context* waarin ze gebruikt wordt: een context die niet noodzakelijkerwijs bekend is voor kersverse studenten, namelijk de context van studie en beroep. Naast de nieuwe context spelen ook *nieuwe vaardigheden* een rol (zie tabel 1).

lezen	luisteren	schrijven	spreken
artikel vakblad lezen	hoorcollege volgen	theoretisch kader opzetten	elevator pitch houden
lange studieteksten zelfstandig lezen	notities maken	evaluatieverslag schrijven	diepte-interview afnemen
		managementsamenvatting opstellen	onderzoekspresentatie verdedigen

tabel 1: nieuwe vaardigheden in het hoger onderwijs

¹² Kuiken, F. (2018) Geef studenten middelen om de kloof te dichten. *Th&ma, Tijdschrift voor hoger onderwijs & management* 25(3). 13-15

Daarnaast omvat academische taal een *kenniselement*. Je moet de betekenis van academische woorden (zowel vakspecifiek als algemeen) kennen, je moet kennis hebben van gebruikte tekstgenres (zie tabel 2) en je moet voldoende kennis hebben van de complexe grammatica van het Nederlands om lastige teksten te doorgronden. (Van Kalsbeek & Kuiken, 2014¹³)

implementatieplan	beleidsnota	aantekeningen hoorcollege
managementsamenvatting	artikel vakblad	probleemoplossend gesprek
Socratisch gesprek	handboek	plan van aanpak
brochure	fysiologische analyse	anamnese gesprek
behandelplan	klinisch redeneren	trainingsvoorstel
preventieplan	productdemonstratie	webdossier
adviesgesprek	vonnis	pleitnota
memo	essay	aanbesteding
verslag hoorzitting	cliëntgesprek	onderzoeksrapport

tabel 2: enkele genres in het hoger onderwijs

Van den Branden¹⁴ (2010) geeft een opsomming van kenmerken van academische taal: een hoog gehalte niet-frequente woorden, complexe grammaticale structuren, abstract taalgebruik en veel impliciete verbanden. Schleppegrell¹⁵ voegt hier ook *informatiedichtheid* aan toe. Zij geeft de relatie tussen het ontwikkelen van taal en vakinhoud helder weer in het volgende citaat:

“Teachers and students continually move back and forth between everyday and academic ways of talking about what is being learned. Understanding this movement and how it supports students’ engagement with and control of academic registers is an important aspect of preparing to better support teachers and students in promoting academic language development. [...] Learning the language of a new discipline is part of learning the new discipline; the content learning is not separate from the development of the language that constructs the new knowledge.”

Er is dus een verschil tussen de taal die in de vooropleiding gebruikt en gevraagd wordt en de taal die belangrijk is in het hoger onderwijs. Bevraagde vo-docenten geven aan dat ze niet goed weten welke vaardigheden verwacht worden van studenten in het ho. Zonder een duidelijk beeld van wat de vervolgopleiding vraagt, is het ook lastig voor te bereiden op deze onbekende vaardigheden. Ook gaan docenten in het hoger onderwijs er soms ten onrechte vanuit dat studenten de juiste bagage hebben om complexe hogeronderwijstaken uit te kunnen voeren. Zij moeten inzien dat studenten in hun studietijd nog een belangrijke ontwikkeling kunnen – en moeten – doormaken, zowel op het gebied van inhoudelijke kennis

¹³ Van Kalsbeek, A., & Kuiken, F. (2014). Academisch taalgebruik in het Nederlandse wetenschappelijk onderwijs: Stand van zaken en blik op de toekomst. *Internationale Neerlandistiek*, 52(3), 221-236.

¹⁴ Van den Branden, K. (2010). Kritische reflecties bij taalbeleid in het hoger onderwijs. In: Peters, E. en Van Houtven, T. (eds.) (2010). *Taalbeleid in het hoger onderwijs: de hype voorbij?* Leuven: ACCO, pp. pp. 213-223

¹⁵ Schleppegrell, M. J. (2009). Language in academic subject areas and classroom instruction: What is academic language and how can we teach it? Paper presented at “The Role of Language in School Learning” workshop. <https://www.mydigitalchalkboard.org/cognoti/content/file/resources/documents/98/98c3e7f4/98c3e7f49b44eaa5ee60b45939df619b4593afc7/Schleppegrell.pdf>

en vaardigheden, als op het gebied van de taal die nodig is om deze kennis en vaardigheden op te doen en te gebruiken in de praktijk.

In het kort kunnen we de volgende conclusies trekken:

- Sommige doelgroepen kampen met een zwakke taalvaardigheid, wat kan leiden tot studie-uitval.
- Er is een verschil tussen de taal die nodig is om succesvol te studeren (academische taal) en de taal die in vooropleidingen wordt aangeleerd.
- Verschillen in taalvaardigheid bij de start van de opleiding kunnen leiden tot kansenongelijkheid, omdat de kloof tussen vooropleiding en hoger onderwijs voor sommige studenten te groot is, ondanks het feit dat ze hun vooropleiding succesvol afsloten en over voldoende cognitief vermogen beschikken.
- Een voldoende voor het eindexamen Nederlands is geen garantie voor voldoende taalvaardigheid in het hoger onderwijs.
- De vooropleidingen bereiden op het gebied van taalvaardigheid niet optimaal voor op de studie, maar op de examens.
- Examens meten niet wat nodig is om succesvol te studeren.
- Er zijn mooie projecten in het voortgezet onderwijs en mbo waarbij geïntegreerd gewerkt wordt aan de voorbereiding op de taal uit het hoger onderwijs, maar deze projecten zijn niet structureel ingebed in het onderwijs.
- Hier en daar worden er in het ho diagnostische toetsen academische taalvaardigheid afgenomen (met name in het wo). Zwakke scoorders kunnen gebruik maken van (effectieve) extra-curriculaire remediërende trajecten.
- In het ho zijn verschillende initiatieven om studenten te ondersteunen in hun academische taalvaardigheidsontwikkeling. Deze zijn echter (nog) niet duurzaam verankerd in de opleidingen.
- Docenten in het vo en in het ho weten van elkaar niet zo goed aan welke vaardigheden gewerkt wordt en waaraan wederzijds behoefte is.

2. Op welke manier kan de aansluiting vo-ho op het gebied van taal worden verbeterd?

Op basis van de conclusies uit de vorige paragraaf komen we met vier aanbevelingen om de aansluiting vo-ho op het gebied van taal te verbeteren. Aan sommige van de hierboven genoemde conclusies, kunnen we op korte termijn niets veranderen, zoals de inhoud van het curriculum van het schoolvak Nederlands of de manier waarop de eindexamens worden afgenomen. Hierover zijn landelijk wel gesprekken gaande.

1. Zet in op een duurzaam taalbeleid waarin ook voorbereiding op academische taal een speerpunt is en waarin ook de onderstaande aanbevelingen meegenomen worden.
2. Zet in op geïntegreerd taalonderwijs waarin aandacht is voor de ontwikkeling van academische taalvaardigheid: week taalontwikkeling los van het vak Nederlands en

werk toe naar geïntegreerd taalonderwijs bij alle vakken/ modules/ projecten waar taal een rol speelt.

3. Zet in op taalontwikkelingsgerichte didactiek bij alle lessen. Zorg voor vergroting van het handelingsrepertoire van docenten, zowel in vo, als in mbo, als in ho, door trainingen in taalontwikkende didactiek.
4. Faciliteer onderlinge uitwisseling en afstemming, zowel tussen vo en ho, als binnen vo en ho zelf door docenten met elkaar
  - te laten spreken over wederzijdse verwachtingen
  - good practices uit te laten wisselen

Duurzaam taalbeleid

In de afgelopen decennia is er regelmatig even extra aandacht geweest voor taalontwikkeling van leerlingen en studenten. Toch heeft dit er niet toe geleid dat bij alle vo-scholen en instellingen voor hoger onderwijs een duidelijk en concreet taalbeleid is uitgewerkt. Hier en daar zijn er zeker taalbeleidsplannen, maar of deze ook de realiteit weerspiegelen, dat is een ander verhaal.

Vanhooren, Pereira en Bolhuis (2017)¹⁶ stellen in hun visiestuk over de taalontwikkeling van alle leerlingen dat een stevig taalbeleid in het voortgezet onderwijs cruciaal is en geven hiervoor enkele implicaties. De Raad voor de Nederlandse Taal en Letteren (2015)¹⁷ pleit voor een expliciet en beargumenteerd taalbeleid voor elke hogeronderwijsinstelling: “De Raad staat integraal taalbeleid voor ogen: structureel, samenhangend, consistent en instellingsbreed. Er moet ruimte zijn voor differentiatie naar opleiding en studiegebied. Taalbeleid moet in de ogen van de Raad niet vrijblijvend zijn, vandaar dat het moet worden gekoppeld aan kaders voor kwaliteitszorg”.

Met het belang van een goed doordacht en praktisch haalbaar taalbeleid voor ogen, is het zaak dat elke instelling nadenkt over hoe voorbereiding op academische taalvaardigheid vorm krijgt en waarin aandacht is voor kwetsbare groepen. In het hoger onderwijs staat niet zo zeer de voorbereiding op academische taalvaardigheid centraal, als wel de doorontwikkeling daarvan van en het toewerken naar de taalvaardigheid die nodig is in het werkveld. In het taalbeleid moet antwoord gegeven worden op vragen als: Welke concrete doelen willen we bereiken? Wat is daarvoor nodig? Wie is daarvoor verantwoordelijk? Hoe worden docenten gefaciliteerd?

Binnen het voortgezet onderwijs is deze taak vaak belegd bij een taalcoördinator, maar in het hoger onderwijs zien we dat veel minder. Ook speelt de vraag of deze taalcoördinator de ontwikkeling van academische taal meeneemt in de uitgangspunten van het taalbeleid. OPeRA zou een rol kunnen spelen in het samen nadenken over een werkend en duurzaam taalbeleid, zowel in het voortgezet als in het hoger onderwijs.

Integratie van vak en taal

Werken aan de taalvaardigheid die nodig is om succesvol te zijn in het (hoger) onderwijs kan niet beperkt blijven tot de lessen Nederlands. Juist om transfer te bevorderen en om

---

¹⁶ Vanhooren, S., C. Pereira & M. Bolhuis (2017) *Iedereen Taalcompetent*. Den Haag: Taalunie

¹⁷ Raad voor de Nederlandse Taal en Letteren (2015) *Vaart met taalvaardigheid*. Den Haag: Taalunie

leerlingen meer oefenkansen te geven, is het belangrijk om ook bij andere vakken input en feedback op taal te geven. Dat geldt ook voor het hoger onderwijs.

Binnen het voortgezet onderwijs, maar ook het mbo, zijn er in beperkte mate al verschillende vakoverstijgende projecten (denk aan het profielwerkstuk of de keuzemodule doorstroom mbo-hbo). Als de rol die taal daarin speelt duidelijker wordt en elke betrokken docent bijdraagt aan de taalontwikkeling die nodig is, komen studenten met meer bagage het hoger onderwijs binnen. Op deze manier wordt werken aan de Nederlandse taal ook relevant, zowel in het vo als in het ho. Dit zou ook een positieve bijdrage kunnen leveren aan de motivatie van leerlingen of studenten om te werken aan hun taal.

Handelingsrepertoire vergroten

Taalontwikkeling is niet alleen een zaak van docenten Nederlands: elke docent kan bijdragen aan de taalontwikkeling van leerlingen/studenten, maar moet daarvoor basale kennis en vaardigheden bezitten om doeltreffend te instrueren, begeleiden en ondersteunen op het gebied van taal. Hiervoor worden extern verscheidene cursussen aangeboden, al zien we in het hoger onderwijs ook intern steeds meer training op geïntegreerde taaldidactiek. Zo is binnen de HvA taaldidactiek een vast onderdeel in de Basiscursus Didactische Bekwaamheid van de HvA Academie en biedt de UvA via het Teaching & Learning Centre ook docentprofessionalisering. Binnen de HvA worden desgevraagd ook hele docententeams getraind en gecoacht in taal- en denkidactiek. Een van de gebruikte instrumenten daarbij is de lijst met [99 tips voor taalontwikkelen onderwijs](#), die vrij te gebruiken is door iedereen en ook inzetbaar kan zijn in het vo en mbo. Omdat zowel in het voortgezet als in het hoger onderwijs een redelijk verloop van docenten is, is het belangrijk om de nascholing periodiek te herhalen. Daarnaast is het cruciaal dat er een bepaalde vorm van opvolging is na de training: hoe brengen we het geleerde in de praktijk? Wat gaan we anders doen? Docenten moeten gefaciliteerd worden hiermee te experimenteren en er met elkaar over in gesprek kunnen gaan. Als docenten hier expliciet professionaliseringsuren voor krijgen, dan vergroot dit de uitvoerbaarheid en getuigt het van het gevoel van urgentie.

Kennisuitwisseling

De werkgroep constateert dat er verbetering mogelijk is in wat docenten in het voortgezet onderwijs weten wat er verwacht wordt in het hoger onderwijs en andersom. Voor optimale aansluiting is het absoluut cruciaal dat docenten weten waarop ze moeten aansluiten. Vo-docenten hebben het examenprogramma goed voor ogen en bereiden hun leerlingen hierop goed voor, maar docenten in het hoger onderwijs weten niet wat dat precies inhoudt en wat zij dan van hun studenten mogen verwachten. Er zijn weliswaar enkele initiatieven voor kennisuitwisseling, maar deze zijn niet structureel. Omdat werken aan taalvaardigheid zich niet mag beperken tot de lessen Nederlands, is het belangrijk zo veel mogelijk verschillende docenten (dus vak- en taaldocenten) te betrekken. Hierin zou OPeRA een mooie schakel kunnen zijn.

In het hbo zoeken opleidingen telkens afstemming met het werkveld (want daartoe leiden ze op) door middel van werkveldcommissies. Wellicht zou het in het voortgezet onderwijs een dergelijke commissie kunnen worden ingesteld: de doorstroomcommissie. Deze commissie zou zich overigens niet slechts tot taal hoeven beperken. OPeRA kan ook hierbij ondersteunen door het organiseren van bijeenkomsten waarop uitwisseling plaats kan hebben. Naast de uitwisseling tussen vo en ho kan OPeRA een platform bieden waarop vo-scholen onderling good practices kunnen uitwisselen.

Bijlage 1: deelnemers aan de werkgroep

Theo Bakker	VU
Rob Doeve	VU
Jannet van Drie	UvA
Bas van Eerd	HvA
Freek op 't Einde	Comenius Lyceum
Hanneke Hengst	Kaj Munk College
Gina Karregat	Oscar Romero
Folkert Kuiken	UvA
Hester van de Kuilen	HvA
Marika Kwakman	HvA
Arthur Salomons	UvA
Margreet Onrust	VU
Liesbeth Veldhuis	Oscar Romero